

SYTUACJA DOCHODOWA PRODUCENTÓW ZBÓŻ NA PRZYKŁADZIE UPRAWY PSZENICY

Agnieszka Ginter, Stanisław Szarek

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Abstrakt. W Polsce zboża są uprawiane na blisko 75% powierzchni gruntów ornych. Produkcja zbóż stanowi 22,9% wartości globalnej produkcji rolniczej, a zarazem 38,8% produkcji roślinnej. Sytuacja dochodowa polskich producentów zbóż w 2009 roku była niekorzystna. Od 2008 roku obserwowano zmniejszenie opłacalności tej gałęzi produkcji. Istotne znaczenie dla sytuacji dochodowej producentów pszenicy miały dopłaty, które zapewniały dodatni wynik finansowy z tej działalności produkcyjnej. Badania pozwoliły wskazać na niewielkie znaczenie skupu interwencyjnego jako stabilizatora dochodów na charakteryzowanym rynku branżowym.

Słowa kluczowe: pszenica, dochodowość, rynek zbóż

WSTĘP

W Polsce oraz Unii Europejskiej (UE) zboża są najważniejszą grupą roślin uprawnych. Według Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) zajmują największy areal w strukturze zasiewów w Polsce. Zboża to podstawowy surowiec rolny, mający znaczenie strategiczne, gdyż jako najważniejszy produkt spożywczy decyduje o bezpieczeństwie żywnościowym kraju [Urban 2007]. Zboża to duży potencjał produkcyjny, dający możliwość konkurowania z innymi krajami [Jaczevska-Kalicka 2008].

Polska ma duży areal użytków rolnych nadających się do produkcji roślinnej, co jest istotne dla uprawy zbóż. Szczególne miejsce wśród zbóż stanowi pszenica. Oprócz jęczmienia jest to najstarsze zboże chlebowe uprawiane od co najmniej 6 tys. lat [Arsewniuk 2007]. Gatunek ten zajmuje pierwsze miejsce w światowej produkcji zbóż i jest przede wszystkim typowym zbożem klimatu umiarkowanego. Na całym świecie pszeni-

ca jest uprawiana dla bogatego w skrobię ziarna, zawierającego najwięcej białka i glutenu ze wszystkich gatunków zbóż.

Wejście Polski do UE zmieniło warunki prowadzenia działalności gospodarczej, zarówno w sferze produkcyjnej, jak i handlowej [Judzińska 2008]. Polscy przedsiębiorcy uzyskali swobodny dostęp do dużego i bogatego unijnego rynku żywnościowego. Jednocześnie nowe regulacje rynkowe i prawne wymusiły na polskich producentach rolnych wiele działań dostosowawczych.

CEL, MATERIAŁ I METODY BADAWCZE

Celem badań było określenie czynników wpływających na sytuację dochodową polskich producentów zbóż na przykładzie uprawy pszenicy oraz uchwycenie oddziaływań globalnych na rynek zbóż w Polsce w latach 2007-2009.

Materiałem do analizy opłacalności były wyniki badań empirycznych, pochodzące z 15 gospodarstw indywidualnych, położonych w trzech powiatach województwa mazowieckiego: siedleckim (4), sokołowskim (6) i węgrowskim (5). Dane zebrano za pomocą kwestionariusza wywiadu za okres trzech lat. Badane gospodarstwa były podatnikami VAT.

W opracowaniu wykorzystano dane wtórne, publikowane w Rocznikach Statystycznych GUS oraz analizy rynkowe dotyczące rynku zbóż, które są prezentowane w sposób ciągły i wydawane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (IERiGŻ) w Warszawie w porozumieniu z Agencją Rynku Rolnego (ARR) oraz Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW) w latach 2004-2008. Opracowane materiały empiryczne zaprezentowano w formie tabelarycznej i opisowej, wykorzystano analizę opisową oraz funkcjonalną.

PRODUKCJA ZBÓŻ NA ŚWIECIE

Światowa produkcja zbóż w badanym okresie wynosiła średnio 1,71 mld t. Znaczącą pozycję odnotowano w przypadku pszenicy, której udział w charakteryzowanym okresie kształtował się średnio na poziomie 37,3%. W przypadku światowych zbiorów zbóż paszowych, najistotniejsze znaczenie miała kukurydza, stanowiąc średnio 71,8% światowej produkcji zbóż z przeznaczeniem na pasze (tab. 1).

Światowe zbiory zbóż mają tendencję wzrostową. Wynika to w dużej mierze z rekordowych zbiorów kukurydzy w USA. Wyższe również były zbiory pszenicy, ale nie w takim stopniu jak tego oczekiwano, gdyż wystąpiły niekorzystne warunki pogodowe w niektórych rejonach świata (susza w Europie i Australii). W sezonie 2009/2010 zakładano dalszy wzrost światowych zbiorów zbóż.

Zbiory pszenicy w UE-27 w omawianym okresie wyniosły średnio 132,7 mln t [Rynek zbóż... 2008]. W sezonie 2007/08 zanotowano 119,5 mln t pszenicy. Prognoza na 2009/2010 zakładała zbiory tego zboża na poziomie 140,0 mln t. W przypadku zbóż paszowych sytuacja kształtowała się bardzo podobnie.

Tabela 1. Światowa produkcja zbóż (mln t)
Table 1. World production of cereals (mln t)

Wyszczególnienie Specification	2007/2008	2008/2009	2009/2010*
Zboża, w tym: Cereals, of which:	1 673,5	1 726,6	1 754,3
pszenica – wheat	606,4	656,0	663,6
kukurydza – maize	779,8	777,6	794,1
jęczmień – barley	134,3	141,8	142,9
sorgo – sorghum	64,9	62,6	62,4
owies – oat	25,6	25,0	23,7
żyto – rye	14,4	16,2	16,6
zboża pozostałe – other	48,2	47,4	48,7

*prognoza.

Źródło: Rynek zbóż... [2008].

*forecast.

Source: Rynek zbóż... [2008].

W latach 2004-2006 UE była znaczącym eksporterem ziarna, a od 2006 roku duże ilości muszą być sprowadzane spoza UE [Krzemiński 2008]. Sytuacja rynkowa w poszczególnych krajach była zróżnicowana. W 2006 roku wystąpił spadek produkcji w Polsce, co spowodowało konieczność zwiększania importu. Z kolei w 2007 roku polskie zbiory zwiększyły się, co w przypadku mniejszej produkcji w innych krajach wpłynęło na wyższy wolumen eksportowanego ziarna.

PRODUKCJA ZBÓŻ W POLSCE

Uprawa zbóż dominuje w produkcji roślinnej w Polsce. Podobnie jak w światowej produkcji tych roślin, wśród zbóż podstawowych istotne znaczenie mają zbiory pszenicy. W latach 2007-2009 średnio produkowało się 28,0 mln t zbóż, z czego 9,06 mln t pszenicy.

Ogółem, w omawianym okresie, zbiory zbóż wykazywały tendencję wzrostową (tab. 2). Po rekordowo wysokich zbiorach w 2004 roku, odnotowano spadek w kolejnych dwóch sezonach, szczególnie w 2006 roku, gdzie wystąpiły niekorzystne warunki klimatyczne, a mianowicie długotrwała susza. Rok ten można było nazwać rokiem klęskowym. W 2007 roku odnotowano wysokie zbiory zbóż. Z poziomu 21,7 mln t w 2006 roku wzrosły one do 27,0 mln t. W 2008 roku zbiory były jeszcze większe. Prognoza na 2009 rok zakładała dalszy ich wzrost. Znaczącą pozycję na krajowym rynku wśród zbóż zajmuje pszenica, która w badanych latach stanowiła średnio 31,9% zbiorów zbóż w Polsce. W kolejnych latach badań jej zbiory wykazywały tendencję wzrostową.

Tabela 2. Produkcja zbóż w Polsce (mln t)
Table 2. Cereal production in Poland (mln t)

Wyszczególnienie Specification	2007/2008	2008/2009	2009/2010*
Pszenica – Wheat	8,3	9,2	9,7
Żyto – Rye	3,1	3,4	3,6
Jęczmień – Barley	4,0	3,6	4,9
Owies i mieszanki – Oat and mixtures	5,7	4,9	5,3
Pszenżyto – Triticale	4,1	4,4	5,2
Kukurydza – Maize	1,7	1,8	1,6
Razemm zboża – Total	27,0	27,5	29,5

*prognoza.

Źródło: Rynek zbóż... [2008].

*forecast.

Source: Rynek zbóż... [2008].

UWARUNKOWANIA PRODUKCJI ZBÓŻ W BADANYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Do badań wytypowano gospodarstwa, specjalizujące się w produkcji roślinnej, gdzie zdecydowanie dominującą pozycję w zasiewach miały zboża (tab. 3). Powierzchnia badanych gospodarstw była bardzo zróżnicowana. W pierwszym roku badań najmniejsze gospodarstwo miało 15,0 ha, a największe było ponad 17 razy większe.

W większości gospodarstw, ich powierzchnia użytków rolnych (UR) pokrywała się z powierzchnią gruntów ornych. W omawianym okresie zanotowano wzrost powierzchni gospodarstw: w drugim roku badań – dwóch gospodarstw, a w trzecim aż ośmiu gospodarstw. Średnia powierzchnia gospodarstwa w badanej próbie stopniowo się zwiększała z 56,8 ha do 57,2 ha, a następnie do 61,0 ha. W powiecie sokołowskim odnotowano największą średnią powierzchnię gospodarstwa, podczas gdy w siedleckim – najmniejszą.

Znaczenie pszenicy, mierzone jej udziałem w ogólnej powierzchni zbóż w badanych latach, było zróżnicowane. W pierwszym roku badań mieściło się w przedziale 32,3-65,9%, w drugim 30,8-66,1%, a w ostatnim 34,9-79,6%.

Szczególnie korzystna sytuacja dla producentów pszenicy ukształtowała się w pierwszym roku analizy (tab. 4, rys. 1). Uprawa tej rośliny zapewniała wysoki poziom dochodu rolniczego, co łącznie z dopłatami dało kwotę 3892,5 zł·ha⁻¹. Istotnym czynnikiem generującym taką sumę była niewątpliwie cena pszenicy, która wyniosła 85,6 zł·dt⁻¹. W sezonie 2007 nastąpił bardzo duży wzrost cen zbóż na świecie. Wynikał on zarówno z czynników strukturalnych, takich jak relatywnie niskie zbiory i spadek zapasów po stronie podaży oraz działających w dłuższej perspektywie czynników popytowych, takich jak wzrost gospodarczy krajów rozwijających się w Azji oraz rozwój rynku biopaliw. Oprócz tego wzrost cen zbóż powodowały przejściowo takie czynniki, jak

Tabela 3. Powierzchnia uprawy zbóż, w tym pszenicy, w badanych gospodarstwach
 Table 3. Area of cereal cultivation, of which wheat, on the researched farms

Numer gospodarstwa Number of farm	2007			2008			2009		
	powierzchnia (ha) – area (ha)								
	gospodarstwo farm	zbóż cereals	pszenicy wheat	gospodarstwo farm	zbóż cereals	pszenicy wheat	gospodarstwo farm	zbóż cereals	pszenicy wheat
Powiat sokołowski – Sokółów Polaski district									
1	23	20	11,5	23	13	8,5	25	18	12,5
2	27	19	8,5	27	19	12	27	18	8,5
3	34	22	14,5	35,5	28	18,5	35,5	24,5	19,5
4	48	34	17,5	48	36	19,5	48	39	17,5
5	105	89	34,5	105	91	28	109	91	38,5
6	258	202	87,5	258	210	79,5	288	255	111
Średnia Mean	82,5	64,3	29,0	82,8	66,2	27,7	88,8	74,3	34,6
SD	91,1	72,5	30,1	90,9	75,8	26,3	102,5	92,7	38,8
CV(%)	110,4	112,7	103,7	109,9	114,5	94,9	115,4	124,9	112,3
Powiat siedlecki – Siedlce district									
7	15	11	7	15	8	5	15	9,5	4,5
8	19	14	4,5	19	13,5	5,5	21	16,5	6,5
9	29	21	7,5	29	23,5	10	29	21,5	7,5
10	38	31	16,5	38	38	18	44,5	38,5	17
Średnia Mean	25,3	19,3	8,9	25,3	20,8	9,6	27,4	21,5	8,9
SD	10,3	8,9	5,3	10,3	13,2	6,0	12,8	12,4	5,6
CV(%)	41,0	46,1	59,2	41,0	63,5	62,5	46,7	57,5	62,6
Powiat węgrowski – Węgrów district									
11	21	16,5	6,5	21	19,5	7,5	21	18,5	8,5
12	28	21,5	7,5	28	23	8,5	33	28	11,5
13	34	34	17	34	34	17	34	34	17
14	58	49	18,5	58	41	16,5	58	44,5	16,5
15	115	103	41	119	83	44	127	113	69
Średnia Mean	51,2	44,8	18,1	52,0	40,1	18,7	54,6	47,6	24,5
SD	38,3	34,9	13,9	40,0	25,5	14,8	42,6	37,8	25,1
CV(%)	74,8	77,8	76,8	76,8	63,5	79,2	78,1	79,3	102,6

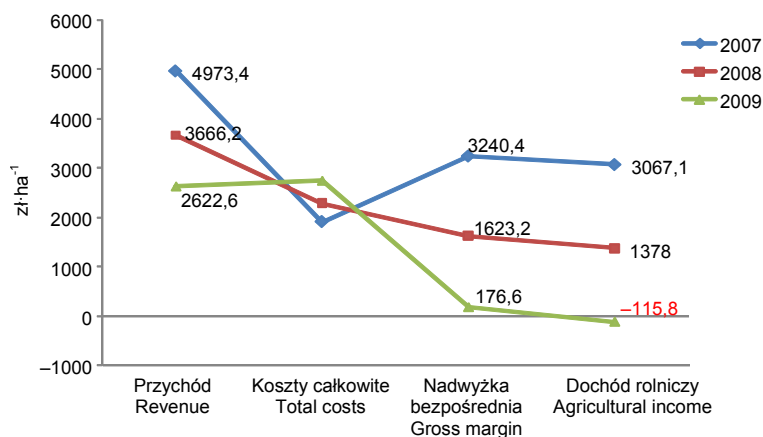
Źródło: badania własne.
 Source: own research.

Tabela 4. Wyniki produkcyjno-ekonomiczne w badanych gospodarstwach (zł·ha⁻¹)
 Table 4. Production and economic effects on the researched farms (PLN·ha⁻¹)

Wyszczególnienie Specification	Lata badań – Years		
	2007	2008	2009
Plon pszenicy (dt·ha ⁻¹) Wheat yield (dt·ha ⁻¹)	58,1	69,7	55,8
Cena netto (zł·dt ⁻¹) Net price (PLN·dt ⁻¹)	85,6	52,6	47,0
Przychód (zł·ha ⁻¹) (wartość produkcji towarowej) Revenue (PLN·ha ⁻¹) (value of market production)	4 973,4	3 666,2	2 622,6
Koszty netto (zł·ha ⁻¹): Net cost (PLN·ha ⁻¹):			
materiał siewny sowing material	225,0	330,0	310,0
nawozy mineralne mineral fertilizers	437,0	512,0	841,0
środki ochrony roślin crop protection chemicals	311,0	351,0	389,0
koszty maszyn costs of machines	650,0	700,0	755,0
koszty transportu transport costs	110,0	150,0	150,0
Razem koszty bezpośrednie Total direct costs	1 733,0	2 043,0	2 445,0
Koszty pośrednie (zł·ha ⁻¹) Indirect costs (PLN·ha ⁻¹)	173,3	245,2	293,4
Koszty całkowite (zł·ha ⁻¹) Total costs (PLN·ha ⁻¹)	1 906,3	2 288,2	2 738,4
Nadwyżka bezpośrednia Gross margin	3 240,4	1 623,2	177,6
Dochód rolniczy Agricultural income	3 067,1	1 378,0	-115,8
Dopłata = JPO, uzup., ONW Payments = Single Area Payment Scheme, additional, less favoured area	775,4	787,6	1042,4
Dopłata do materiału siewnego Payment for sowing material	50,0	100,0	100,0

Źródło: badania własne.
 Source: own research.

restrykcje eksportowe (kwoty, opłaty eksportowe lub całkowity zakaz eksportu), wprowadzone przez kilku liczących się producentów, jak np. Argentyna, Rosja, Chiny. Innym ważnym czynnikiem była dewaluacja dolara USA wobec wielu walut, w tym szczególnie wobec Euro, co spowodowało wzrost eksportu zbóż z USA i w konsekwencji

Rys. 1. Przychody, koszty i dochód rolniczy w uprawie pszenicy (zł·ha⁻¹) w latach 2007-2009 (bez dopłat)
Źródło: opracowanie własne.

Fig. 1. Revenues, costs and agricultural income in wheat cultivation (PLN·ha⁻¹) in the period 2007-2009 (without payments)
Source: own research.

duży wzrost cen na tamtym rynku, a potem na innych ważniejszych rynkach. Dużą rolę odgrywały też rynki finansowe, gdzie relatywnie duże środki zaangażowano w spekulacje towarami rolnymi.

Światowe ceny pszenicy, względnie stabilne w sezonie 2006/2007, w sezonie 2007/2008 dynamicznie rosły. Dopiero w drugim kwartale 2008 roku, w wyniku korzystnych doniesień o nowych zbiorach, pojawiły się pierwsze oznaki spadku cen. Na początku sezonu 2007/2008 ceny pszenicy w Europie Zachodniej były niższe niż w USA. Jednak dynamika cen w IV kwartale 2007 roku w Europie była znacznie wyższa niż za oceanem i dlatego w pierwszym kwartale 2008 roku różnice cen między tymi rynkami były nieznaczne. W drugim kwartale 2008 roku odnotowano dalszy wzrost cen zbóż. Od III kwartału 2008 roku zaczęto odnotowywać spadki cen zbóż, które trwają do dziś (listopad 2009 rok). Znalazło to wyraz w cenie pszenicy w badanych gospodarstwach w sezonie 2008/2009, która ukształtowała się na poziomie 52,6 zł·dt⁻¹. Wzrost plonowania uprawianej rośliny nie był w stanie zrekompensować gwałtownego spadku ceny. Poziom dochodu rolniczego w drugim roku badań był ponad dwukrotnie niższy w porównaniu z sezonem pierwszym. Jednak po uwzględnieniu dopłat w ramach Wspólnej Polityki Rolnej oraz z tytułu zakupu kwalifikowanego materiału siewnego, 1 ha uprawianej pszenicy zapewniał dochód na poziomie 2265,6 zł.

Istotną rolę w kształtowaniu krajowych cen zbóż odegrały czynniki zewnętrzne, a mianowicie kształtująca się wówczas sytuacja na rynkach światowych i europejskich. W sezonach 2006/2007 i 2007/2008 odnotowano niskie zbiory zbóż w Europie (szczególnie duży spadek w porównaniu z sezonem 2004/2005), co spowodowało zwiększony popyt importowy w krajach Wspólnoty. Pomimo dobrych krajowych zbiorów w sezonie 2007/2008, ceny zbóż w tym okresie dynamicznie rosły, co odzwierciedlało niski stan zapasów i silny popyt ze strony państw Wspólnoty. Na początku sezonu 2007/2008 krajowe ceny zbóż były nawet o kilkadziesiąt euro na tonie niższe niż ceny w sąsiadują-

cych krajach UE. W kolejnych miesiącach tego sezonu popyt na polskie zboże w krajach UE nie słabł, co spowodowało że pod koniec omawianego sezonu były one jednymi z droższych w Europie.

Załamaniem sytuacji dochodowej nastąpiło w 2009 roku, czego głównym powodem była zbyt niska cena na to dobro, której spadek nastąpił tuż po żniwach. Już w sezonie 2008/2009 nastąpił głęboki spadek cen do poziomu obserwowanego w sezonach 2004/2005 i 2005/2006. Wpłynęła na to sytuacja na rynkach światowym i UE, a także sytuacja na krajowym rynku. Po dobrych zbiorach w 2008 roku wzrosła podaż, ale popyt się zmniejszył. Zbiory w UE i Rosji też były bardzo dobre.

Kolejnym istotnym czynnikiem, pogłębiającym obniżanie się dochodu rolniczego z działalności produkcyjnej, jaką jest niewątpliwie uprawa pszenicy, były rosnące koszty produkcji. Zauważalny ich wzrost dotyczył przede wszystkim kosztów nawożenia (niemal dwukrotny wzrost w 2009 roku w porównaniu z 2007 rokiem), następnie kosztów środków ochrony roślin i maszyn. W strukturze kosztów bezpośrednich największy udział stanowiły koszty maszyn, których użycie drożało w kolejnych latach badań. Na drugim miejscu znalazły się koszty nawożenia mineralnego, którego wymaga pszenica. Trudno bowiem jest wprowadzać ograniczenia tych kosztów, próbując w ten sposób je obniżyć, ponieważ produkcja pszenicy w badanych gospodarstwach to produkcja intensywna, a więc taka, w której stosuje się wysokie dawki NKP.

Dodatni wynik finansowy w trzecim roku badań zapewniały tylko dopłaty. Z ich uwzględnieniem 1 ha pszenicy dostarczał dochód w wysokości 1026,2 zł. Ostatni rok badań pozwolił zauważyć, jak ważne są dopłaty w ramach WPR, szczególnie w sytuacji dekonunktury na rynku rolnym, w tym przypadku na wybranym rynku zbóż. Bez ich udziału w trzecim roku badań uprawa pszenicy w badanych gospodarstwach rolnych była nieopłacalna. Wskazuje to na potrzebę dążenia do jak najszybszego wyrównania dopłat, jakie otrzymują polscy producenci rolni w porównaniu z rolnikami „starej” piętnastki.

Na ceny zbóż w Polsce ma wpływ giełda o charakterze lokalnym, a mianowicie giełda w Budapeszcie (Budapest Stock Exchange – BSE), ponieważ nadwyżki zboża węgierskiego w dużej mierze trafiają na rynek w Polsce. To wyraźnie wskazuje na silne powiązania polskiego rynku zbóż z rynkami innych krajów UE.

Ponadto na omawiany rynek oddziałują również notowania zbóż w transakcjach terminowych na giełdach światowych. W obecnej sytuacji cenowej (listopad 2009 rok) można było zauważyć, że ceny pszenicy konsumpcyjnej na giełdzie w Budapeszcie były nieco niższe, niż na innych światowych giełdach, tj. Matif czy Chicago (CBoT – Chicago Board of Trade) (tab. 5).

Tabela 5. Notowania cen pszenicy konsumpcyjnej w transakcjach terminowych (listopad 2009 rok)
Table 5. Prices of milling wheat in futures transactions (November 2009)

Giełda Stock exchange	Termin dostaw Term of supply	Cena (zł·t ⁻¹) Price (PLN·t ⁻¹)
Matif – Paryż – Paris	styczeń 2010 rok – January 2010	552,7
CBoT – Chicago – Chicago	grudzień 2009 rok – December 2009	541,2
BCE – Budapeszt – Budapest	grudzień 2009 rok – December 2009	459,0

Źródło: www.kfpz.pl.
Source: www.kfpz.pl.

SKUP INTERWENCYJNY NA RYNKU ZBÓŻ I JEGO ZNACZENIE DLA PRODUCENTÓW ROLNYCH

W Polsce, podobnie jak w całej UE, zakupy ziarna na zapasy interwencyjne mogą być realizowane od 1 listopada do 31 maja w ramach skupu interwencyjnego. W bieżącym roku skup ten dotyczy pszenicy, jęczmienia oraz sorga. Cena interwencyjna kształtowała się na nie zmienionym poziomie, a mianowicie $101,31 \text{ €} \cdot \text{t}^{-1}$, która w Polsce zależała od kursu euro. Należy dodać, że cena ta może być podwyższana lub obniżana w zależności od faktycznej jakości kupowanego ziarna. Cena interwencyjna podlega podwyższeniu w zależności od terminu dostawy ziarna do magazynu, tj. od $0,46 \text{ €} \cdot \text{t}^{-1}$ w listopadzie do $3,22 \text{ €} \cdot \text{t}^{-1}$ w maju.

Wiele przemawia za tym, że wpływ skupu interwencyjnego na sytuację rynkową będzie niewielki. Należy przypuszczać, że zainteresowanie zbytem ziarna dobrej jakości po cenie interwencyjnej nie będzie znaczące. Problemem producentów zbóż, w tym pszenicy, nie jest potrzeba znalezienia zbytu ziarna, lecz oferowanie go partiami po zdecydowanie wyższej cenie, niż jest proponowana w skupie interwencyjnym. Oferowana cena nie wytrzymuje konfrontacji z kosztami produkcji.

Aby zobrazować znaczenie skupu interwencyjnego, szczególnie jego ceny, dla sytuacji dochodowej badanych gospodarstw, podjęto się symulacji, w której założono, że rolnicy skorzystali z tego mechanizmu i sprzedali w jego ramach wyprodukowane ziarno pszenicy. Plony i poziom kosztów pozostały bez zmian.

Cena interwencyjna na poziomie $101,31 \text{ €} \cdot \text{t}^{-1}$ drastycznie wpłynęła na obniżenie poziomu zarówno nadwyżki bezpośredniej, jak i dochodu rolniczego (tab. 6).

Tabela 6. Hipotetyczne wyniki z uwzględnieniem ceny interwencyjnej ($\text{zł} \cdot \text{ha}^{-1}$)
Table 6. Hypothetical effects with intervention price ($\text{PLN} \cdot \text{ha}^{-1}$)

Wyszczególnienie Specification	2007	2008	2009
Przychód – Revenue	2 114,8	2 432,5	2 399,4
Nadwyżka bezpośrednia – Gross margin	381,8	389,5	-45,6
Dochód rolniczy – Agricultural income	208,5	144,3	-339,0

Źródło: obliczenia własne.
Source: own research.

Jak wykazała symulacja, cena interwencyjna, która wynosiła w charakteryzowanych sezonach odpowiednio: $36,4 \text{ zł} \cdot \text{dt}^{-1}$, $34,9 \text{ zł} \cdot \text{dt}^{-1}$ oraz $43,0 \text{ zł} \cdot \text{dt}^{-1}$, spowodowała znaczne pogorszenie sytuacji dochodowej producentów pszenicy, generując mniejszą efektywność ich pracy. Największe różnice zanotowano w 2007 roku, w którym nadwyżka bezpośrednia była niemal 8,5 razy niższa, a dochód rolniczy niemal 15 razy. Obliczenia dla drugiego i trzeciego sezonu również wskazały na znacznie niższe mierniki sytuacji dochodowej w badanych gospodarstwach. Należy stwierdzić, że z poziomu ceny interwencyjnej skupu ziarna zadowoleni byłiby tylko jego nabywcy.

Obliczenia hipoteczne wskazały, że cena interwencyjna nie gwarantuje satysfakcjonującego dochodu dla badanych producentów pszenicy. Należy podkreślić, że cena ta

w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) nie odgrywała nawet najmniejszej roli w kształtowaniu cen rynkowych w Polsce.

PODSUMOWANIE

Sytuacja dochodowa polskich producentów pszenicy w 2009 roku była niekorzystna. W 2008 roku zaobserwowano obniżenie opłacalności prowadzenia tej działalności produkcyjnej, po głębokie załamanie się jej w 2009 roku.

Istotne znaczenie dla sytuacji dochodowej producentów pszenicy miały dopłaty. Szczególnie widoczne było to w trzecim roku badań, kiedy zapewniały one dodatni wynik finansowy z prezentowanej działalności produkcyjnej.

Analiza cen na rynku zbóż w Polsce wskazywała na silne reakcje krajowego rynku na kształtującą się sytuację na rynkach europejskich i światowych. Rynek zbóż jest rynkiem otwartym, który odczuwał zmiany koniunktury w krajach sąsiadujących. Niemożliwa jest w Polsce sytuacja, że na skutek niskiej podaży zbóż na tym rynku, np. na skutek niekorzystnych warunków klimatycznych, ukształtuje się cena na znacznie wyższym poziomie niż na giełdach światowych. W sytuacji pogorszenia zbiorów zbóż w Polsce, obserwuje się import tego surowca z krajów, gdzie wystąpiła jego nadwyżka. W okresach, gdy w innych krajach występują niedobory, polskie ziarno sprzedawane jest za granicę, do krajów sąsiadujących.

Badania pozwoliły wskazać na niewielkie znaczenie skupu interwencyjnego jako stabilizatora dochodów na charakteryzowanym rynku branżowym. Jedyną zaletą tego mechanizmu w ramach WPR jest możliwość zbytu ziarna.

LITERATURA

- Arseniuk E., 2007. Wsparcie nauki dla hodowli zbóż. W: *Zboża wysokiej jakości*. Agroservis, 5-9.
- Jaczevska-Kalicka A., 2008. Czynniki wpływające na wzrost konkurencyjności w produkcji zbóż. *Rocz. Nauk. SERiA* 10, 4, 130-134.
- Judzińska A., 2008. Konkurencyjność polskiego sektora zbożowego. *Rocz. Nauk. SERiA* 10, 4, 149-154.
- Krzemiński M., 2008. Polski handel zbożami z wybranymi krajami UE. *Rocz. Nauk. SERiA* 10, 4, 203-208.
- Rynek zbóż – stan i perspektywy. 2008. *Analizy rynkowe* 34. IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa.
- Urban S., 2007. Zmiany na polskim rynku zbóż i ich przyczyny. *Rocz. Nauk. SERiA* 9, 4, 208-211.
- www.kfpz.pl

INCOME SITUATION OF CEREAL PRODUCERS ON THE EXAMPLE OF WHEAT PRODUCERS

Summary. Cereals are cultivated on nearly 75% of the arable land area in Poland. Cereal production contributes to 22.9% of the global agricultural production and 38.8% of plant production. An income situation of the Polish producers of cereals was disadvantageous in 2009. There was observed a decrease in profitability of this branch since 2008. An essential role for the income situation of wheat producers was played by payments, which guaranteed a positive financial effect of this production activity. Research allowed to display a small role of an intervention purchase as a factor stabilizing income on this market branch.

Key words: Wheat production, income, cereal's market

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 20.11.2010

Do cytowania – For citation: Ginter A., Szarek S., 2010. Sytuacja dochodowa producentów zbóż na przykładzie uprawy pszenicy. J. Agribus. Rural Dev. 4(18), 29-39.